

Præster, kom fri af alteret!

Af Georg Klinting, organist og tidligere sognepræst

Når bedeslagene lyder, befinder præsten sig endnu uden for altersranken. Men aldrig så snart er organisten begyndt på præludiet, før præsten målrettet styrer op mod alteret, går ind foran alterbordet og bliver stående dér med ryggen til menigheden, mens organisten spiller præludiet til ende. Sådan foregår det sædvanligvis i folkekirken, når en gudstjeneste begynder. Det er i hvert fald, hvad den kgl. autoriserede højmesseordning forudsætter.

Afstanden mellem præst og menighed fornemmes særlig mærkbart under indgangsbønnen. Som bekendt er det ikke præsten, der læser indgangsbønnen, men kirkesangeren eller kordegnen. Man kunne derfor forestille sig, at præstens under denne bøn ville opholde sig midt i menigheden, så præsten kunne høre ordene sammen med den og på lige fod. Men den gældende højmesseordning driver en kile ind mellem præst og menighed. Den pålægger nemlig præsten at gå for alteret, så hun eller han kan varetage en særlig gejstlig opgave, der består i at falde på knæ under indgangsbønnen.

Hvilket signal ligger der i den handling? – Det er et godt spørgsmål, for folkekirken har et tvetydigt forhold til liturgiske knæbøjninger. Kirkebænkene i den typiske bykirke eller landsbykirke er som bekendt ikke udstyret med knæfald. Den menige kirkegænger forventes ikke at indlede sin deltagelse i gudstjenesten med at falde på knæ for Herren og har ikke praktisk mulighed for det. Præsten derimod har et énmands-knæfald til rådighed og har oven i købet pligt til at bruge det under indgangsbønnen.

Nu er det ikke ligefrem indlysende, hvorfor præsten skal være optaget af at falde på knæ ved alteret, medens kirkesangeren står midt på kirkegulvet og prøver at samle menighedens opmærksomhed om indgangsbønnen. Indgangsbønnen er jo ret besat et fælles anliggende for hele menigheden inklusive kirkesangeren og præsten. Efter min mening bør præsten derfor ikke udføre en separat fromhedsøvelse ved alteret, medens kirkesangeren beder indgangsbøn på menighedens vegne. I stedet bør præsten være synligt til stede midt blandt kirkegængerne for så konkret som muligt at udtrykke sin solidaritet med menigheden. Ved sin tilstedeværelse kan præsten hjælpe kirkesangeren med at få gjort indgangsbønnen til et samlende element i gudstjenesten.

Når organisten tager fat på den første salme, kan præsten med fordel blive nede og lade sin stemme blande sig med menighedens. Det er bedre for alle parter, end at præsten står isoleret ved alteret og synger mere eller mindre for sig selv. Under sidste vers er det tidligt nok at gå op til alteret og gøre sig klar til den liturgiske hilsen. Præsten siger eller synger: "Herren være med jer", hvorpå menigheden svarer: "og med din ånd" eller noget lignende. Denne hilsens højtidelige form forudsætter rumlig afstand for at komme til sin ret, men afstanden opnås just ved, at præsten hilser oppe fra alteret og bliver hilst igen nede fra kirkeskibet.

Når præsten læser den højtidelige kollektpøn, er det oplagt, at præsten står ved alteret og har ansigtet vendt mod øst, som i bibelens forestillingsverden er det verdenshjørne, hvor det himmelske Paradis skal søges. Kollektbønnen anslår dagens tema, og det er selvfølgelig meningen, at menigheden skal høre bønnen og have opbyggelse af den, selv om bønnen er stilet til den treenige Gud. Også i et kirkerum med vanskelig akustik bør det med et ordentligt mikrofonanlæg være muligt for menigheden at følge med i bønnen.

Mikrofon kan naturligvis også benyttes ved den læsning, der kommer efter kollektpønnen. Men dermed er ikke sagt, at den bibelske læsning skal foregå fra samme sted som kollektpønnen. For læsningen er jo henvendt direkte til menigheden og ikke til den treenige Gud. De steder, hvor man har lægmandslæsere, giver det sig selv, at læsningen foregår fra et sted, der er nærmere på menigheden end alteret. Hvis præsten selv tager sig af læsningerne, skulle det være muligt, at præsten lader alteret være alter og går frem til menigheden.

På samme måde med trosbekendelsen. Der er ingen grund til, at hun eller han skal stå oppe ved alteret, når troen bekendes. Præsters forskellige måde at agere på ved alteret rejser tilmed tvivl om, hvad meningen i grunden er med trosbekendelsen som led i gudstjenesten. Nogle præster vælger at stå med front mod menigheden, medens andre finder det rigtigere at vende ryggen til. Atter andre vender den ene vej under forsagelsen og den anden under selve bekendelsen. Det er øjensynligt et teologisk problem at stå på den rigtige måde ved alteret. Men en præst behøver slet ikke at stå bag alterskranken, når troen bekendes. Præsten kan være hos menigheden. Trosbekendelsen er jo menighedens og præstens fælles bekendelse, uanset om der så i øvrigt er dåb i gudstjenesten eller ej.

Under prædikenen er pladsen foran alteret ubesat. Det er den også, når der er dåb. Men når der er altergang, forventes det, at præsten befinder sig inde bag alterskranken. Selve ordet "altergang" fortæller, at den hellige nadver foregår ved alteret. Hertil er at sige, at der ikke behøver at forefindes nogen alterskranke, for at man kan holde nadver. Jeg oplever jævnligt at deltage i nadver på et sted, hvor der ingen alterskranke er og altså heller ikke noget knæfald, og det er min erfaring, at fraværet af alterskranke og knæfald på ingen måde går ud over nadverhandlingens værdighed.

Kravet om at knæle er et levn fra dengang, da nadveren var vævet sammen med skriftemålet. At gå til alters var synonymt med knælende at modtage sine synders nådige forladelse. Men hvis nadveren er en ritualhandling, der udtrykker menighedens fællesskab med den opstandne Herre og Mester, så skal nadverens form fokusere på Kristi gavmilde gæstfrihed og ikke på den enkeltes større eller mindre syndsbevidsthed. Man burde derfor overveje at sætte et bord op et egnet sted uden for alterskranken og lade nadveren foregå fra dette bord. Det ville appellere til alle, unge og gamle, om at være med. Og det ville svare til, hvad man allerede kender til at gøre på steder, hvor knæfald ikke forefindes.

Men den afsluttende velsignelse, bør den ikke lyses fra alteret? – Som udgangspunkt, jo. Den aronitiske velsignelse går ifølge overleveringen i det gamle testamente helt tilbage til præsten Aron, som var broder til Moses. Den ærværdige karakter af den aronitiske velsignelse lægger op til, at præsten lyser den fra alteret. Men der er strengt taget hverken

teologisk eller praktisk noget i vejen for at lyse den fra et sted tæt på menigheden. Det gør præsten da også allerede på plejehjem og andre steder, hvor et alter ikke forefindes.

Med hensyn til udgangsbønnen gælder det samme som ved indgangsbønnen. Men her er det allerede blevet udbredt praksis, at præsten går ned i kirken under sidste salme og bliver nede under udgangsbønnen.

Summa summarum: Gudstjenesten ville vinde meget i klarhed og liturgisk nerve, hvis præsterne kom fri af alteret og kun opholdt sig bag altersranken, når der er indlysende liturgisk begrundelse for det.

Min opfordring skal være, at præster, organister og menighedsråd lokalt giver sig til at overveje, hvilke signaler den stedlige gudstjenestes liturgi udsender. Jeg tænker på liturgiens konkrete udførelse i det forhåndenværende kirkerum. Der var måske et og andet, man kunne ændre på uden de store armbevægelser.

21. august 2016 offentliggjort på www.georganist.dk/Teologi.htm